

123. Voltooiing

29 september 2011

Als we ons verplaatsen met auto, bus, trein of fiets, maken we gebruik van het wiel. We staan er niet bij stil - nee zeg, dan vallen we nog van de fiets ook - maar houden onze aandacht bij het verkeer; het is niet de bedoeling van deze column om uw rijvaardigheid te beïnvloeden. Het wiel accepteren we als vanzelfsprekend, we laten ons er niet door afleiden. Het rolt ons automatisch vooruit. Het staatsrechtelijke wiel accepteren we evenzo, en als we het niet accepteren is dat omdat we kwaad of verontwaardigd zijn over iets waarmee onze regering nu weer op de proppen komt. De vraag hoe komen ze erop' blijft een retorische eerder dan een filosofische vraag.

Mijn filosofie' over het staatsrecht zal bij de lezer inmiddels bekend zijn. Het gaat m.n. om drie uitgangspunten van functionele scheiding. 1. Onafhankelijke rechter (waarom komt de oppositie niet in het geweer om die positie te verbeteren nu Wilders met politiek toezicht op de rechter het tegendeel propageert?), 2. scheiding wet- en regelgever enerzijds en overheidsbestuur anderzijds (zodat de departementen niet meer hun eigen wettenmakers zijn), 3. onafhankelijk cultureel leven (waarom grijpt de oppositie niet zijn kans nu er op cultuur bezuinigd wordt?) (Bij crisis zou de overheid moeten investeren, aldus Keynes; of, denk ik, creativiteit de ruimte daartoe moeten geven, te beginnen bij het kind, met het recht om te spelen.) Het gemeenschappelijke doel van e.e.a. is (a) het verhinderen dat er een dictatuur ontstaat en (b) het verhinderen van uniformering als de geniepige voorziet voor die dictatuur (denk aan de uniformering door vroegleermethodes en de invulling van het zgn. leerrecht). Ik herhaal: Waar blijft de oppositie?

Ik zette het woord filosofie' tussen aanhalingstekens want eigenlijk gaat het bij nader inzien alleen om een aantal *praktische maatregelen* ter bescherming van de individuele vrijheid. De vraag blijft dus wat de filosofie is die daar achter steekt. Wat is dan wel het belang van het individu en dat individualisme?

De schepping is een geheel, maar wel een onvoltooid geheel. Het menselijk tijdsbewustzijn speelt zich af in - en dankzij - die onvoltooidheid en ons vergeefs verlangen. Ware de schepping van begin af aan reeds voltooid, dan zou het leven volledig gepredestineerd en zinloos zijn; en dat kan ik niet accepteren. Bovendien zou de factor tijd geen betekenis hebben. Welnu, door het uiterste tegendeel van het geheel, door de uiterste omweg van het individu, of beter gezegd door de diaspora van het individu, wordt dat grote geheel pas voltooid. (Ik gebruik met opzet het woord diaspora' omdat het Jodendom de bedoeling ervan wellicht niet heeft willen zien.) Maar waarom via zo'n volstrekt aan het grote geheel tegengesteld iets? Omdat er pas een stabiel evenwicht in een object is als het vanuit een wijde omtrek gesteund wordt en niet door iets nog afgelegeners in twijfel getrokken en omver gehaald kan worden. Zie het als een mast met rondom tuidraden. Of als een bewijs plus een bewijs uit het ongerijmde. Of als de uitvinding van het wiel dat pas zijn voltooiing vindt in al zijn toepassingen. Evenzo is voor een stabiele voltooiing van de schepping zowel een notie van het geheel in het centrum (met het communisme als karikatuur), als het tegendeel van die notie, de periferie van het individualisme met zijn diversiteit, zijn strijd en eenzaamheid en daarmee ook zijn kans op mislukking, anarchie en intolerantie, een noodzakelijke voorwaarde. Niet voor niets werd de draak- als iets waartegen gestreden moest worden - verondersteld aan het uiterste einde van de toen nog plat gedachte wereld om de oceaan te liggen.

De notie van een uiteindelijke geheel in het midden zou men als onbewezen terzijde kunnen schuiven. Daarop antwoordt Charles Morgan aan het slot van *The Judge's story* (1947): A man (...) might be thought of as a wheel. (...) The practical observer (...) would say that its effective part was its rim, which alone was in contact with the earth. (...) But nothing is more inconceivable than a wheel without a centre.' - Een mens is als een wiel, alleen de velg onderhoudt contact met de aarde, maar niets is zo onvoorstelbaar als een wiel zonder middelpunt.

Uw columnist, V.L.